
Miks peaks järelevalve ohjama finantsjõmlust?

17. veebruar 2021

Naudin mängufilme finantsturgudest, kuna need peegeldavad ühiskonna hinnangut sellele “ebareaalsele” majandussektorile. Mitte just tavatu pole nendes filmides kaader, kus edust pöörased ja viksilt riides inimesed tantsivad sularahasajus kontorilaudadel, millele järgneb umbjoobes finantsgeeniuse fataalselt lõppev kihutamine veripunase kabrioletiga. Kuigi osa neist filmidest põhineb tõestisündinud lugudel, leidub finantsmaailmas kultuurituse kõrval ka kultuuri. Stsenarist lihtsalt finantsvahendaja hallist argipäevast paeluvat filmilugu kokku ei pane. Kuid see ei tähenda, et kultuur või kultuuritus finantsturu mõjutajana rolli ei mängiks.

Lühidalt öeldes koosneb finantsvahendaja äri tasu eest riski võtmisest. Punasel kabrioletil on süüde ja gaasipedaal, mida vajutades hakkab masin liikuma. Riski ei oska aga keegi päris täpselt hinnastada, kuna teaduse praeguse taseme juures ei ole võimalik tulevikku tõekindlalt ette näha. Ka autoga liikudes ei pruugi alati teada eelseisvaid olusid. Rool ja pidur on mõeldud kabrioleti juhtimiseks ning optimaalseks kiiruseks, arvestades olusid ja reegleid. Kui juht seda ei tee, võib ta ohtu seada enda, teised liiklejad ja ümbritseva. Täpselt samuti on finantsmaailmas – lisaks riski võtmisele on vaja osata riske mõõta ja juhtida. Kui neljarattaline liigub parimal soovitud moel gaasi, piduri ja rooli koostöös, siis finantsvahendaja saavutab parima tulemuse riske võttes ja neid kontrollides.

Liikluses on reeglid ja neid on ka finantsturul. Ainult et liiklust reguleerib üksainus liiklusseadus, samal ajal kui finantsmaailmas on seadusi üle 600. Juht peab reegleid tundma nii tänaval kui finantsturul. Loomulikult ei saa eeldada, et autojuhil kõik finessid alati meeles seisaksid, kuid teatud põhireeglid peavad tal siiski selged olema. Sest see on kõigi teiste liiklejate ja autojuhi enda huvides. Täpselt samamoodi on finantsmaailmas - reeglid on mõeldud turu optimaalseks toimimiseks ning põhireegleid peaks teadma une pealt.

Kui interneti otsingumootoris sisestada sõna „liikluskultuur“, saab interneti otsingumootoris 0,35 sekundiga 39 800 vastet. Sõnale „finantskultuur“ tuleb aga 0,6 sekundiga pelgalt 857 vastet. See on väga suur erinevus hoolimata sellest, et liiklusel ja finantsil on nii palju sarnast.

Liikluses saab järjepanu rida vahetav, pidevalt järsult pidurdav, ohtlikult või ebakindlalt manööverdav ja lihtsalt üsna aeglaselt veniv sõiduk tähelepanu, ka pahameelt. Kindlasti enamal määral, kui näiteks kaasliikleja määratud sõiduk. Ühest kultuuritust juhust saab häiritud kogu liiklusvoog, mitmed teised liiklejad. Kultuuritus ei ole alati mitte reeglite rikkumine, vaid käitumine, mis näitab juhi suhtumist ümbritsevasse, tema väärtusmaailma.

Paljude finantsistide ning järelevalvajate arvates on kultuur usaldusväärse finantssektori saavutamiseks üks võtmefaktoritest. Eriti tähtis on meelsus finantsvahendaja juhtkonnas, näiteks juhtide tööeetika ja lugupidamine. Kui ülemus arvab, et reeglid on rikkumiseks, siis miks peaksid alluvadki teisiti käituma isegi, kui nad nullpunktis olid erineval arvamusel? Ja miks peaks sellise äri klientidel ja järelevalvajatel olema kindlus, et järgmisel hetkel ei otsusta ülemus rahadega sootuks kaduda, ettevõtmist pankrotti lasta või teha muid kitsalt omakasupüüdlikke tegusid? Ühest kultuuritust isikust saab häiritud kogu finantsturg. Seetõttu tunnevad finantsinspektorid lisaks finantsvahendaja kapitalile, protsessidele ja süsteemidele huvi ka seal valitseva kultuuri vastu.

Kultuuri kandjaks ja arendajaks on ettevõttes eelkõige selle tippjuhtkond. Finantsjärelevalvajate üheks seadusejärgseks ülesandeks on tippjuhtide sobivuse hindamine oma ametikohale. 2020. aastal viis Finantsinspeksioon läbi veidi üle 400 sobivusmenetluse, 38 korral vesteldi juhikandidaatidega põhjalikumalt. Umbes 10% menetlustest lõppesid arusaamisega, et kandidaat ei ole veel valmis tippjuhi ülesandeid täitma. Finantsjärelevalvele on oluline tunnetada ja mõista finantsvahendajas valitsevat õhkkonda ja eriti selle juhtkonna suhtumist. Kõrge finantskultuur on kogu finantsturu huvides.

